

ΣΧΟΛΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΕΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΗ

Ιστοσελίδα για αρχαία θέατρα: <http://www.culture.gr> (Μνημεία-Θεματικός Κατάλογος-Αρχαία Εποχή-Θέατρα+Ωδεία)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ: στίχ.: 1-191

Θέματα:

1). Η «Ελένη» είναι δραματικό έργο προορισμένο να παρασταθεί.

Επίσης, πρέπει να σκεφτούμε το *δραματικό χώρο και το σκηνικό*. Οι θεατές βλέπουν μια γυναίκα στη μέση της σκηνής. Καταλαβαίνουν ότι πρέπει να πρόκειται για πολύ σπουδαίο πρόσωπο. Ακολουθεί η αυτοπαρουσίαση της Ελένης οπότε λύνεται η απορία τους για την ταυτότητα του προσώπου. Το ίδιο ισχύει και στη 2^η σκηνή. Ο Τεύκρος μπαίνει από τη δεξιά πάροδο υποδηλώνοντας στους θεατές ότι έρχεται από το λιμάνι. Κι εκείνος αυτοπαρουσιάζεται αλλά δίνει επιπλέον πληροφορίες για το ανάκτορο και το βωμό. Ο Σοφοκλής είναι εκείνος που εισήγαγε τη σκηνογραφία στο θέατρο και δίνει τις σκηνογραφικές πληροφορίες για να πληροφορήσει καλύτερα το κοινό.

2). Ο πρόλογος-δομικό στοιχείο της τραγωδίας. (βλ. τα κατά ποσόν μέρη της τραγωδίας ή το Λεξικό όρων στο τέλος του βιβλίου).

3). Μορφή και λειτουργία του συγκεκριμένου προλόγου:

Στηρίζεται στην αντίθεση *αφηγηματικό vs δραματοποιημένο ή μονόλογος vs διάλογος*.

Διαβάζουμε το παράλληλο κείμενο 1 (σελ.11) για να δούμε τη διαφορά του προλογικού αφηγηματικού μονολόγου από τον αντίστοιχο διαλογικό.

Ο Πρόλογος της Ελένης έχει 2 σκηνές. Η 1^η είναι μονόλογος ενώ η 2^η είναι δραματοποιημένη. Με την 1^η δίνονται πληροφορίες για την ηρωίδα και το μύθο ενώ με τη 2^η εξοικονομείται η συνέχιση της δράσης και ευνοείται η τραγική ανάπτυξη του θέματος.

4). Η Ελένη-βασικό πρόσωπο του δράματος:

Διαβάζουμε το παράλληλο κείμενο 2 (σελ.13), όπου γίνεται αναφορά στην παραδοσιακή εκδοχή του μύθου της Ελένης. Το κατηγορώ της Ανδρομάχης εναντίον της Ελένης και η αγγειογραφία στη σ.13 μας βοηθούν να φέρουμε στο -

νου μας την παραδοσιακή Ελένη και να την αντιδιαστείλουμε από την Ελένη του Ευριπίδη. Ο Ευριπίδης αξιοποιεί μια διαφορετική εκδοχή του μύθου παρουσιάζοντας ουσιαστικά μια «καινή» Ελένη. Η Ελένη δεν είναι η δραματοποίηση ενός συγκεκριμένου μύθου αλλά μια νέα σύνθεση.

5). Η τραγική θέση της ηρωίδας:

Στοιχεία που συνθέτουν την έννοια της τραγικότητας είναι: τα συναισθήματα ενοχής, η σύγκρουση με τους θεούς, η αναπόφευκτη μοίρα (*ανάγκη*), η απότομη μεταστροφή της τύχης, το ότι ο ήρωας πάσχει χωρίς να φταίει ή λόγω υπερβολικής αυτοπεποίθησης (*ύβρις*).

Την Ελένη την αποκαλούμε «τραγική» βλέποντας τη θέση της (τις συμφορές της, τις συνεχείς εναλλαγές της τύχης της, τις δοκιμασίες στις οποίες υπόκειται και τις περιπέτειες στις οποίες εμπλέκεται).

6). Η βασική αντίθεση είναι vs φαίνεσθαι:

Το σώμα σε αντίθεση με το όνομα, η πραγματικότητα σε αντίθεση με το φαινομενικό, εμφανίζονται συνεχώς σε όλο το έργο. Ο Τρωικός πόλεμος, σύμφωνα με το έργο, έγινε όχι πια εξαιτίας της Ελένης αλλά εξαιτίας ενός ειδώλου της Ελένης, φανταστικού και παραπλανητικού.

Η τυπική αντίθεση μεταξύ ονόματος και σώματος παρουσιάζεται για πρώτη φορά στα τελευταία έργα του Ευριπίδη. Πιθανόν ο ίδιος να είχε επηρεαστεί από τις γνωστικές θεωρίες του Γοργία κι έτσι να άρχισε να προβληματίζεται πάνω στη δυσκολία, για να μην πούμε την αδυναμία, απόκτησης της πραγματικής γνώσης. Το θέμα εισάγεται αμέσως από την αρχή, καθώς η Ελένη εκφράζει αμφιβολίες για την εκδοχή της δικής της γέννησης από ένα αυγό δημιουργημένο από το Δία.

7). Το θέμα του πολέμου:

Πολλές φορές στον Πρόλογο, αλλά και σε ολόκληρο το έργο, θίγεται το θέμα του πολέμου. Υπάρχουν αναφορές στα μυθολογικά «αίτια», στις απώλειες και στη ματαιότητα του πολέμου. Οι αναφορές αυτές παραπέμπουν βέβαια στο ιστορικό πλαίσιο του έργου (Σικελική εκστρατεία και καταστροφή).

Η διάσταση με την οποία παρουσιάζεται ο πόλεμος (αντιρωική, αντιεπική) γίνεται αισθητή μέσα από την κατάσταση του Τεύκρου (νικητής αλλά και παράλληλα εξόριστος και ανέστιος).

8). Η επιλογή του Τεύκρου:

Βασική απορία από την ανάγνωση του Προλόγου είναι: Γιατί ο Τεύκρος:

- α. Ο Τεύκρος όχι μόνο έζησε τη φρίκη του πολέμου στην Τροία, αλλά επέστρεψε στην Ελλάδα, άρα μπορεί να πληροφορήσει την Ελένη για τους δύο τόπους.
- β. Η περιπέτειά του παρουσιάζει κοινά σημεία με την Ελένη ή το Μενέλαο. Όπως η Ελένη έτσι και ο Τεύκρος είναι μισητός. Όπως η Ελένη, έτσι κι ο ίδιος υφίσταται

μια άδικη εξορία. Όπως αυτή, επιθυμεί κι αυτός να συμβουλευτεί τη Θεονόη.

9). Στάση του Ευριπίδη απέναντι στο μυθικό παρελθόν:

- α. Ο Ευριπίδης υιοθετεί συγκεκριμένες μυθικές παραδόσεις αλλά δίνει τη δική του εκδοχή:
- π.χ. Ο Πρωτέας υπάρχει στην ελληνική μυθολογία αλλά είναι θαλάσσιος δαίμονας με μαντικές ικανότητες που μπορούσε να μεταμορφώνεται σε ό,τι ήθελε. Στην Ελένη όμως παρουσιάζεται σαν ο βασιλιάς της Αιγύπτου.
Ο Θεοκλύμενος ήταν μάντης που γεννήθηκε στο Άργος αλλά μετά πήγε στην Πύλο και τελικά στην Ιθάκη. Στην Ελένη όμως παρουσιάζεται σαν γιος του νεκρού Πρωτέα.
- β. Ο Ευριπίδης, επηρεασμένος από τους σοφιστές, αμφισβητεί την άκριτη αποδοχή του μυθικού παρελθόντος. Στοιχεία που δείχνουν την αμφισβήτηση είναι ο μύθος της «καινής» Ελένης καθώς και πώς παρουσιάζονται οι θεοί μέσω της Ελένης.